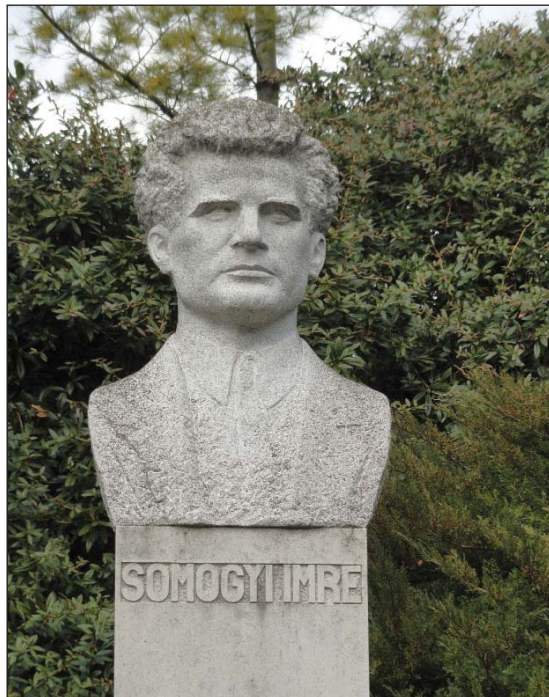

Somogyi Imre szobra,
Somogyi Árpád 1978-ban
készült alkotása,
amely a Budapesti
Corvinus Egyetem
Szüret utcai kollégiuma
elött áll

A Könyvtári Levelező/lap 2010. évi 4. számában *Farkasné Kripner Veronika* kolléganőm tollából már megjelent egy cikk az Országos Mezőgazdasági Könyvtár reformkori olvasóköréről, illetve az előzményekről.

A Széchenyi év elmúltával kicsit lazítottunk a magunk szabta korlátokon, így már újabb kori műveket is bemutatunk. Az idei első találkozáson az 1942-ben kiadott *Kertmagyarország felé* című könyvre került sor.

A szerző, *Somogyi Imre*, Abonyban, parasztcsaládban született 1902-ben, ismereteit önképzéssel, tanulással sajátította el. A '30-as évek közepén szellemi és tárgyi néphagyományokat gyűjtött *Györffy István* megbízásából, majd a háború után több kormányzati poszton dolgozott. A Corvinus Egyetem Budai Campusán levő – az ő nevét viselő – kollégium előtt megtalálhatjuk a szobrát is.

Gondolatait egy új magyar gazdasági életről a *Kertmagyarország felé* című könyvben írta le, többek között gazdasági hagyományokról, az új gazdasági forma társadalmi feltételeiről és a megvalósítás technikai módszerereiről. Somogyi Imre Kertmagyarország elképzelése a minőségi

földművelés magyarországi megteremtését sürgette, amelyet a szegényparasztok számára a társadalmi felemelkedés útjának gondolt.

A könyv elején rámutat az élőhelyek adottságaira és kiemeli azok fontosságát: minden földben annak a földnek és annak az éghajlatnak a legjobban megfelelő veteményeket termeljünk. Az ott élő állatokat *tájfajtáknak* nevezte. Ezért kiállt a már-már feledésbe merülő magyar állat- és növényfajták mellett. A könyvben bemutatja a szürke marhát, a racka juhot, a parlagi tyúkot, a szalontai, a bakonyi, a mocsári disznót, valamint a magyar parasztlóvat és a komondort. A jövő Magyarországot csak úgy tudjuk felépíteni, ha alaposan ismerjük annak népét, állat- és növényvilágát, és ezek lehetőségeit.

A kertgazdálkodás fontos eleme az öntözés. Ennek kapcsán a mocsarak lecsapolásának, a folyók szabályozásainak veszélyeire is felhívta a figyelmet. *Nem kellene a víz-esések. Nem kellene óriási költséggel megépített gátak és turbinák. Folyóink és patakjaink vizeinek ésszerű kihasználásával, kevés költséggel talán helyre hozhatjuk azt a hibát, amit az óriási költséggel végrehajtott egyoldalú vízelvonó csatornázással elkövetünk.*

Nemcsak magunknak, termelőknek haszon az, ha legalább hat héttel meg tudjuk hosszabbítani kerti veteményünk eladását, fogyasztását. De nemzetgazdasági és népiéleti szempontból is óriási jelentőségű, ha egy ország fogyasztóközönsége hat hétig nem kénytelen a télire tárolt készlethez nyúlni; s tavasszal pedig előbb juthat ételkészülethez. A kertgazdaság termés-időszakának a kora tavaszra és késő ősze történő meghosszabbítására (védekezés a késő tavaszi és kora őszi fagyok ellen) fatámokon álló, nád- ből, gyékényből, zsúpból, faállványon szőhető takarót, hasurát javasol.

A hasura török eredetű szó, ott is takarót jelent. Tehát ezt sem a 'művelt' nyugat adta nekünk. A művelt nyugaton még csak akkor

kezdek tervszerűen földet művelni, amikor a mi őseink már kertjeikben veteményeztek.

Az általa preferált gazdasági életforma a környezetbarát, ökológiai természetis elszámítására és begyakorlására népfőiskolát, határbírói intézményt javasolt. Ezekben az iskolákban az általános tudás mellett *csak a helyi népismereteket, néphagyományt, népszokást, népdalt stb. és csak a helyi éghajlati és talajviszonyoknak legjobban megfelelő gazdasági ismereteket tanítanak*. Az iskolák rendelkeznének a körzetükhöz tartozó földekből egy-egy darabbal, így gyakorlati tapasztalatokat lehetne szerezni arról, mi az, ami annak a földnek és éghajlatnak a legjobban megfelel.

Minden kultúrnemzet társadalmi berendezkedésének az alapja a néphagyomány, a nép szellemi és tárgyi kincseinek az összegyűjtése, azok megbecsülése és tovább építése az európai közösségi kultúra hozzáadásával. [...] Lássuk be csak azok a nemzetek tudnak maradandót alkotni, akik az ősi kultúrájukat építik tovább.

A könyvet Antal Attila kollégám mutatta be, a cikke megjelenik az *Agrárkönyvtári Hírvilág* 2011. 1. számában, amely az OMgK honlapján olvasható (<http://www.omgk.hu/pages/ah.htm>).

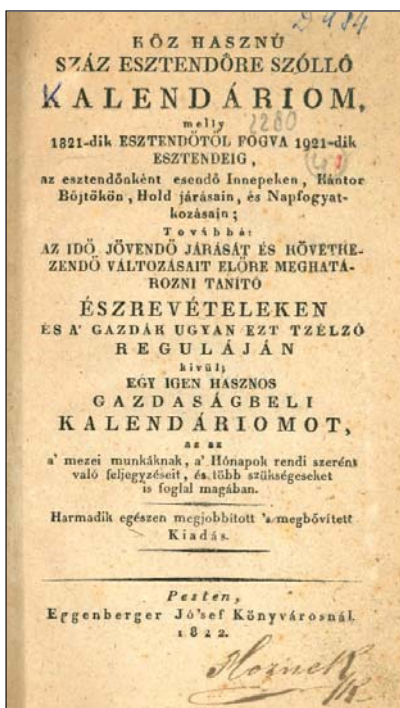
Somogyi Imre könyve ismét kapható a Püski Kiadó könyvesboltjában (Budapest I., Krisztina krt. 26.).

A márciusi olvasóköri összejegyzésben az 1822-ben kiadott – *Köz hasznú száz esztendőre szőlő kalendárium, melly 1821-dik esztendőtől fogva 1921-dik esztendeig, az esztendőnként esendő Innepeken, Kántor Böjtökön, Hold járásain, és Napfogyatkozásain – Az idő jövődő járását és következő változásait előre meghatározni tanító észrevételeken és a' gazdák ugyan ezt tzelző reguláján kívül; egy igen hasznos gazdaságbeli kalendáriumot, az az a' mezei munkáknak, a' Hónapok rendi szerént való feljegyzéseit, és több szükségeseket is foglal magában* – kissé hosszú című mű kerül terítékre. A könyvet Pesten, Eggenberger Jó'sef Könyváros adta ki, ez volt a *Harmadik egészen megjobbított 's megbővített Kiadás* (<http://www.omgk.hu/Digitarhiv/konyvek/d484/d484.pdf>).

Az első kalendáriumok megjelenése a XV–XVI. század fordulójára tehető. Ezek teljes évre szóló naptárak voltak, és évről évre számos információval bővültek, első sorban a mindennapi élethez kapcsolódó hasznos tanácsokkal, de tartalmazták a szentek felsorolását, az egyházi ünnepeket, valamint asztrológiai jellegű jóslások is helyet kaptak bennük. A XVIII. században kezdett nőni a szórakoztató irodalmi jellegű tartalom aránya. A XVIII. századra tehető a tartalom differenciálódása, míg korábban legfeljebb a kötés volt igényesebb vagy éppen egyszerűbb, a tartalom módosulásával már a művelt rétegek számára kívántak egy hozzájuk közelebb álló kiadványt összeállítani. A kalendáriumnak – a naptárfunkción túli – műveltető és szórakoztató szerepe nem egyszerűen különvált, hanem arányaiban, minőségében módosult. A XIX. századra alakult ki az új típusú kalendárium, amely már egyértelműen a polgárosultabb rétegnek szólt. 1850 körül már mintegy félmillió példány kelt el évente a kalendáriumokból. Ekkorra már számos naptártípus létezett, az egyszerűtől kezdve a tréfáson át a hölgyeknek szóló kiadványokig. Ebben az időben már hagyományos kommunikációs eszközként viselkedett, amely a polgárosodás időszakának megnövekedett információigényét volt hivatott kielégíteni.

Most pedig térjünk vissza a mi kalendáriumunkhoz, amely kifejezetten a mezei munkákban szorgoskodókhoz kíván szólni. A kalendárium *három részre oszlik, az 1-ső a' száz esztendős közönséges Kalendáriumot, az az olyan tárgyakat foglal magában, mellyek az esztendős Kalendáriumokban szoktak előfordulni; a' 2-ik az idő változásokról való tanításokat, a' Tsillagok mesés természetekhez alkalmaztatott szakszok szerént; a' 3-ik a' Mezei Kalendáriumot; 's ez egyenesen Hazánk földjére 's gazdálkodásunk módjához alkalmaztatott.*

Az első rész tartalmazza *Az esztendőnként előforduló főbb Innepeket*, illetve a *Kántor Böjtöket* 1821–1921 között. Mi is az kántorböjt? A negyedévi böjti napok. Az elnevezés a latin *quattuor* (négy) szó torzításából származik. Eredete a kereszténység első századaiba nyúlik vissza, amikor a ke-

A száz esztendőre szőlő kalendárium címlapja

resztények a hét két napját, szerdát és pénteket Krisztus szenvedésének emlékére böjttel ülték meg. A kántorböjtek idejét II. Orbán pápa 1095-ben állapította meg. A kántorböjtek példájára a nép körében gyakorlattá vált, hogy az esztendő minden hetének szerdáján, péntekjén és szombatján böjtot tartottak. Ez a heti háromnapos böjt a századforduló táján a római katolikus falvakban még általános

volt, de csak a hústól, a húsételtől való tartózkodást jelentette. Ez a magyarázata annak, hogy parasztságunk étrendjében ezeken a napokon csak a levesek és a tésztafélék kaptak helyet.

A táblázatoknak még nincs vége, következik A' Hóld járását Mutató Tábla, majd következik A' nálunk látható Nap, és Hóldfogyatkozásait Mutató Tábla.

A második részt szintén táblázat vezeti be, ebből megtudhatjuk, hogy az egyes esztendőket mely planéták, azaz Bújdosótsillagok kormányozzák, majd sorra veszi a bolygókat (Saturnus, Jupiter, Márs, Nap, Vénus, Mercurius, Hóld). Azután A' Termékeny, 's terméketlen esztendőnek megemlértető jeleinek, illetve a Gazdák regulájának havonkénti leírásával folytatódik. (Bologasszonyhava, Böjtelőhava, Böjtmáshava, Szentgyörgyhava, Pünkösthava, Szentivánhava, Szentjakabhava, Kisaszszonyhava, Szentmihályhava, Mindszenthava, Szentandrás hava és Karátsonhava).

Ezután az időjárással kapcsolatos közhasznú dolgokra próbál tanítani, 40 pontban sorolja fel az ide vonatkozó hiedelmeket, lássunk innen is egy aranyos példát. 28-szor. Ha a szárnyas egerek, 's muslitzák estve felé nagyon repdesnek, a' békák vartyognak, következő nap tiszta időt várhatunk.

Foglalkozik az Esztendőnek különböző számlálásával. A Frantzia Nemzeten kívül,

minden Keresztyének a' Kristus születésitől számlálják az új esztendőt. A francia forradalom alatt új időszámítást vezettek be, eszerint egy esztendőt 12 hónapokra osztottak, minden hónapra 30 napot számláltak; egy hét 10 napokból állott, és így egy hónapban 3 hét olvastatott, melyet Dekásnak, vagy tizesnek neveztek. A' nap kezdete, egyik déltől a' másikig tartott, minden napot 10 órára osztottak, minden órában két annyi idő foglaltatott mint minálunk; úgy hogy a' mi számlálásunk szerént reggel négy órakor ottan 2 óra volt, 5 óra pedig délben esett.

A' Görögök is a' Kristus születésitől számlálják az új esztendőt, de máig is a' Juliánus Kalendáriumát tartván mind új esztendejek, mind Húsvétjok hátrább esik, mint a miénk.

A Zsidók a' világ teremtésitől fogva számlálják az esztendőket; a' mint azt a' Zsidó Bibliából kinyomozták; ámbár az új tudósok fellyebb kezdik a' világ teremtését számlálni; 's azzal tartják: hogy ez előtt 5802. esztendővel teremtetett.

A Törökök az 622-dik esztendőnek Junius 16-ik napján esett Muhamed futásától kezdik az új esztendőt. Egy esztendő náluk 354 nap.

Végül a kínaiakat is megemlérti, ők 12 esztendőket magában foglaló időszakokban számlálnak, minden esztendőnek külön neve van, az első esztendőt Egérnek, 2-kat Ökör, 3-kat Tigris, 4-ket Nyúl, 5-ket Sárkány, 6-kat Kigyó, 7-ket Ló, 8-kat Juh, 9-ket Majom, 10-ket Tyúk, 11-ket Kutya, 12-ket Disznónak nevezik. Az új esztendő e' szerént náluk Januárius vége felé kezdődik.

A Harmadik Rész. Közönséges Gazdaságbeli Kalendárium, vagy is: a' Mezei Gazdaságban előforduló munkáknak, a' Hónapok rendje szerént való rövid előadása. Hasznos tanácsokat olvashatunk itt A' Méh tartásról, valamint Némely közönségesen elismért szerek a' Marhák betegségeik ellen témában. A könyv a Hasznos értekezések minden rendű emberek egészségek, betegségek, 's a' halálra nézve című Béfejezéssel zárul.

Az utolsó lapon, a tartalomjegyzék, azaz a Foglalat után a kiadó új könyveire hívja fel a figyelmet. ■